

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de attributis, de visione Beatifica, de scientia Dei, ac
de ejus voluntate, & Providentia

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Disp. VII. De Ideis Divinis,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77232)

ET AUXILIO SIBI DATO NON UTENS.

142. Propositio III. *Ad merendum & demerendum in statu nature lapsæ, non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.*

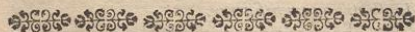
D. Thomas qu. 6. de malo, quæ est de electione humana: *Respondeo dicendum, quod quidam posuerunt, quod voluntas hominis ex necessitate movetur ad aliquid eligendum, nec tamen ponebant quod voluntas cogeretur; non enim omne necessarium est violentum &c. Hæc autem opinio est hæretica, tollit enim rationem meriti et demeriti, in humanis actibus; non enim videtur esse meritorium, vel demeritorium, quod aliquis sic ex necessitate agit, quod vitare non possit. Quò nihil clarius & expressius dici potest.*

143. Propositio IV. *Semipelagianism admittentibus prævenientis gratiæ necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei; & in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.*

D. Thomas quodlib. 1. art. 7. ad 2. *Deus movet omnia secundum modum eorum, & ideo divina motio à quibusdam participatur cum necessitate, à natura rationali cum libertate, propter hoc quod virtus rationalis se habet ad opposita; & ideo sic Deus movet mentem humanam ad bonum, quod potest huic motioni resistere.*

144. Propositio V. *Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem sudisse.*

D. Thomas 1. ad Timoth. 2. lect. 1. *Christus Jesus est mediator Dei & hominum, non quorundam, sed inter Deum & omnes homines, & hoc non esset, nisi vellent omnes salvare.* Nam voluntas Dei circa hominum salutem, & voluntas Christi mortem suam offerentis, & per eam media ad salutem sufficientia omnibus præparantis, sunt parallelæ, & sibi mutuò correspondent. Unde idem S. Doctor super caput 1. ejusdem Epistolæ, lect. 1. ait quod *per illam voluntatem Deus omnibus proposuit salutis præcepta, consilia, & remedia.* Et in 1. dist. 46. qu. 1. art. 1. *Hujus voluntatis effectus, est ipse ordo in finem salutis, & promoventia in finem, tam naturalia, quam gratuita.* Et super cap. 12. Epistolæ ad Hebræos lect. 3. *Deus vult omnes homines salvos fieri, & ideo gratia nulli deest, sed omnibus, quantum in se est, se communicat.* Similiter 3. contra Gentes cap. 159. *Deus quantum in se est, paratus est omnibus dare gratiam, vult enim omnes homines salvos fieri.*

DISPUTATIO VII.

De Ideis Divinis.

Ad quæstionem 15. D. Thomæ.

Postquam D. Thomas latè differuit de scientia Dei, breviter discurret circa divinas ideas: id est circa exemplaria creaturarum, quæ intellectus divinus intra se habet, quæ pertinent ad ejus scientiam practicam. Cui etiam ordini inhærentes, post tractatum de scientia Dei, agimus in hac ultima disputatione, de ideis in mente divina existentibus, de quibus quatuor tantùm discutienda occurrunt. Primum est, an sint ideæ in mente divina? Se-

A cundum, quid illæ sint, & per quid formaliter in ratione ideæ constituuntur? Tertium, an idea in Deo sit unica, vel multiplex? Quartum, an Deus habeat ideas omnium creaturarum? Circa primum & secundum fit

ARTICULVS PRIMVS.

An & quid sint ideæ in mente divina existentes?

§. I.

B Quibusdam præmissis, referuntur sententiæ.

Notandum primò, Ideam sic rectè defini. *Idea est forma objecta intellectui, intra ipsum existens, ad quam aspiciens artifex operatur.* Explicatur breviter hæc definitio. Idea forma appellatur: nam teste D. Augustino lib. 83. quæstionum, quæst. 46. & D. Thomæ hic art. 1. & quæst. 3. de veritate art. 1. idea græcè, latine forma dicitur. *Objecta intellectui, ad differentiam habituum, & specierum intelligibilium, quæ non habent rationem objecti intellectus, sed principij intellectiois. Intra ipsum existens, ad differentiam externorum exemplarium, ad quæ artifex respicit in suis operationibus. Denique additur, ad quam aspiciens artifex operatur, ad differentiam formarum naturalium: non enim dicimus, quod forma hominis generantis, sit idea vel exemplar hominis geniti: inquit D. Thomæ de verit. quæst. 3. art. 1. Nam licet agentia naturalia, producant effectus sibi similes in forma, non tamen operantur respiciendo illam. Pro cuius majori evidentia*

2. Notandum secundò ex eodem D. Thomæ qu. 3. de veritate art. 1. Triplicem posse dari formam alicujus: unam quæ dicitur *forma ex qua*: aliam quæ vocatur, *forma quæ*; & alteram quæ *forma ad quam* denominatur. *Forma ex qua* est illa quæ intrinsecè totum componit, & ex qua compositum constituitur. *Forma à qua* illa est à qua ut ab agentis principio effectus egreditur. *Forma verò ad quam* illa dicitur, ad cuius similitudinem effectus producitur, & ad quam respiciens artifex operatur; & hæc est forma exemplaris, ad cuius similitudinem aliquid constituitur, & in hac significatione consuetum est nomen ideæ accipi, ut idem sit quod forma quam aliquid imitatur. Sed

3. Notandum tertio, Aliquid posse imitari formam aliquam dupliciter, ut ibidem notat S. Doctor. Uno modo ex intentione agentis, sicut pictura ad hoc fit à pictore, ut imitetur aliquem, cuius figura depingitur. Aliquando autem prædicta imitatio per accidens est, ac præter intentionem, & à casu; sicut frequenter pictores faciunt imaginem alicujus, quem representare non intendunt. Quod autem imitatur aliquam formam à casu, non dicitur ad illam formari; quia ly *ad* videtur importare ordinem ad finem: unde cum forma exemplaris, vel idea, sit ad quam formatur aliquid, oportet quod formam exemplarem, vel ideam, aliquid imitetur per se, non per accidens. Si ergo aliquid fiat ad imitationem alterius, per agens quod non determinet sibi finem, non ex hoc forma imitata habebit rationem exemplaris vel ideæ. Quare aliqui sic illam definiunt: *Idea est forma quam aliquid imitatur, ex*

intentione agentis determinantis sibi finem.

4. Ex quo inferes cum D. Thoma loco citato, quod illi qui ponebant omnia accidere casu, non poterant ponere ideas: sicut nec illi, qui posuerunt quod omnia procedunt ex necessitate naturæ, quia ut ipse ait ibidem, ea quæ ex necessitate naturæ agunt, non prædeterminant sibi finem, sed determinatur eis finis ab aliquo superiore.

5. Ex quo rursus inferes cum eodem Sancto Doctore ibidem, quod radix & fundamentum ponendi in Deo ideas rerum faciendarum, est idem ac ponendi prædefinitiones, prædeterminativas omnium eorum quæ à providentia & arte divina diriguntur & fiunt. Et ideo ibidem notat, quod Divus Dionysius capite 5. de divinis nominibus, dicit *ideas nominari in Theologia prædefinitiones divinas, & bonas voluntates, existentium prædeterminativas, & effectivas, secundum quas supersubstantialis essentia, omnia prædefinivit & produxit.* Ratio autem hujus connexionis est, quia cum omnia deriventur, & causentur à Deo ut supremo artifice, consequenter debent causari ab idea & exemplari divino, tanquam ab eo quod Deus inspicit, ut res producat: Ergo prius debet intendere, & apud se definire, & statuere determinatè, quomodo aliquid faciendum sit, quam præsupponere cognitum, & futurum sub aliquo statu absoluto, vel conditionato, antequam definiat: nam si præsupponit cognitum in aliquo statu, & non pro illo prædefinitum, neque etiam erit sub illo statu ideatum, & ab arte Dei profectum, quod est simpliciter non esse à Deo pro illo statu. Eadem ergo radix est ponendi in Deo ideas & prædefinitiones rerum prædeterminativas: unde cum scientia media has divinas prædefinitiones rejiciat, consequenter etiam divinas ideas tollit, & facit Deum agentem cæcò modo, casualiter, & fortuito, & sine providentia, ac intentione effectus particularis, ut disputatione præcedenti demonstravimus, & latius ostendimus Tractatu sequenti, quando agemus de divinis prædefinitionibus.

Art. 6.
§. 7.

6. Notandum quartò, Ideæ artificis duplicem competere modum informationis, secundum duos respectus quos importat. Nam secundum quod comparatur ad intellectum, ut ejus conceptus formalis, & prout gerit munus speciei, est forma intrinsecè informans, & actuans intellectum, & medium quò intelligit, quod Philosophi appellant *medium incognitum.* Quatenus verò dicit ordinem ad objectum, & prout gerit vices exemplaris, & est ratio originandi, & exemplandi res ad extra; tunc habet rationem causæ formalis extrinsecæ, & formæ imitabilis, ad quam respiciens artifex operatur, & medij cogniti, ac repræsentantis ut quod ipsum opus externum.

7. Notandum quintò, Essentiam Divinam quæ per ipsum intelligere purissimum, & actualissimum constituitur (ut in Tractatu de attributis ostendimus) eminenti quodam modo, & sine distinctione etiam virtuali, habere in Deo rationem speciei intelligibilis, intellectiois, verbi, & constitutivi naturæ divinæ. Prout enim concipitur ut fecundans intellectum divinum in ordine ad intellectioem, gerit vices speciei & formæ intelligibilis. Quatenus se habet per modum operationis, & actus secundi, secundum nostrum modum concipiendi egredientis à principio proximo intelligendi, habet rationem intellectiois, & cognitionis. Ut est terminus purissimus &

Tom. I.

A actualissimus, terminans in actu secundo divinam intellectioem, habet rationem verbi, & speciei expressæ. Denique, ut est eminenti quodam modo, veluti radix & causa virtualis divinorum attributorum, habet rationem naturæ. His præsuppositis.

Inquirimus, an, & quid sint ideæ in mente divina existentes? In cujus difficultatis resolutione, licet omnes concedant dari ideas creaturarum in mente divina: in explicanda tamen illarum essentia, & ratione formali, variè opinantur. In primis erravit Plato in eo quod ideas posuit, non in Deo existentes, sed quasi illi extraneas, eique assistentes, per se subsistentes, & à singularibus abstractas, & separatas. Præterea finxit à primamente, nempe divina, ideas in mentem Angelorum effluere; ex mente Angelica, in animam mundi; sive, ut placuit Averroï, in intellectum communem abstractum, qualem ipse somniavit: ex anima mundi, in formas cælorum; ex formis cælestibus, in materiam formarum omnium receptivam. Hæc attendens Aristoteles, meritò Platonis ideas, ut mera figmenta derisit. *Valeant, inquit, Platonis idea, quia nihil sunt, aut monstra sunt.*

Rejecto ergo hoc Platonis figmento, omnes Theologorum sententiæ circa essentiam & quidditatem divinarum idearum, ad tres vel quatuor præcipuas revocari possunt. Quidam constituunt ideas divinas in conceptu objectivo, seu in creatura ut cognita à Deo, & menti divinæ objecta. Alij, in conceptu formali; qui adhuc in duas sententias dividuntur. Quidam enim volunt essentiam divinam habere rationem ideæ, ut est cognitio creaturarum. Alij verò, ut gerit vices verbi, & speciei expressæ, reddentis intellectum divinum actu cognoscentem, & intelligentem. Alij denique docent, ideam esse ipsam divinam essentiam, ut cognitam, non absolute in se, sed comparative ad creaturas, & quatenus est imitabilis & participabilis ab illis. Primus dicendi modus est Scoti in 1. dist. 35. quæst. 1. ubi ponere videtur in creaturis ab æterno, quoddam esse diminutum & secundum quid, per actum divini intellectus productum, & distinctum ab esse reali in quo temporaliter fiunt. Secundæ sententiæ adherent Suarez in Metaphysica, disp. 25. sect. 1. Vazquez disputat. 72. cap. 2. & alij Recentiores. Tertia verò communis est in Schola D. Thomæ, eamque docent Cajetanus hic art. 2. Bannez, Nazarius, Gonzales, Navarreta, Joannes à S. Thoma, Marcus à Serra, aliique recentiores Thomistæ.

§. II.

Triplici conclusione difficultas resolvitur.

E Dico primò: dari in mente divina ideas, seu exemplaria creaturarum.

Conclusio est certa de fide, colligitur enim ex Scriptura, & SS. Patribus. Nam dicitur Joan. 1. *Quod factum est in ipso vita erat.* Ex quibus verbis colligit Augustinus ibidem Tract. 1. ideas esse in Deo. *Quid est hoc (inquit) vita erat? facta est terra, sed ipsa terra quæ facta est, non est vita. Est autem in ipsa sapientia spiritaliter ratio quadam, quæ terra facta est: hæc vita est.* Et paulò post: *Faber facit arcam. Primo in arte habet arcam. Si enim in arte arcam non haberet, non esset unde fabricando illam proferret. Attende ergo arcam in arte, & arcam in opere.*

Z z ij

Arca in opere non est vita: arca in arte vita est, quia vivit anima artificis, ubi sunt ista omnia, antequam proferantur. Sic ergo, quia sapientia Dei, per quam facta sunt omnia, secundum artem continet omnia, antequam fabricet omnia: hinc qua sunt per ipsam artem, non continuo vita sunt, sed quicquid factum est, vita in illo est. Terram vides: est in arte terra. Cælum vides: est in arte cælum. Solem & Lunam vides: sunt & ista in arte. Sed foris corpora sunt: in arte vita sunt.

Potest etiam probari conclusio ex illo ad Hebræos 11. Fide intelligimus aptata esse sæcula verbo Dei, ut ex invisibilibus visibilia fierent. Nam per invisibilia, D. Thomas ibi, & hic quaest. 65, art. 4. ad 1. & de verit. qu. 3. art. 2. intelligit ideas seu rationes rerum quæ sunt in mente divina, ex quibus, id est secundum quas, producta sunt visibilia.

10. Favent etiam SS. Patres, qui has divinas ideas, atque imagines rerum omnium, quibus res omnes creatæ intelligibiliter in mente divina ab aeterno fuere, eleganter exprimunt ac celebrant. Dionysius enim cap. 5. de divinis nomin. lect. 3. apud D. Thomam: *Exemplaria (inquit) esse dicimus in Deo, rationes substantivas, existentium prædeterminativas, & effectivas, secundum quas super substantialis essentia, omnia prædefiniunt & produxerunt.* Origenes tomo 1. in Ioan. ideas divinas vocat *figuras collectionis intelligentiarum*, quæ sunt in divina sapientia. Et subdit: *Opinar enim sicut domus & navis fabricatur, vel edificatur juxta figuras & formas, mentibus eorum qui structure præsentibus, conceptas: domo, navique principium sumenibus ab his figuris & rationibus, quæ sunt in artifice: sic universa facta fuisse juxta rerum futurarum rationes, jam antea a Deo manifestatas in sapientia. Omnia enim in sapientia fecit.* Augustinus lib. 12. de Civit.

11. *ait, In una Dei sapientia esse immensos quosdam, atque infinitos thesauros rerum intelligibilium, in quibus sunt omnes invisibiles, atque incommutabiles rationes rerum, etiam visibilibus & mutabilibus, quæ per istam factæ sunt: quoniam Deus non aliquid nesciens fecit: quod nec de quolibet artifice rectè dici potest. Porro si sciens fecit omnia, ea utique fecit quæ noverat. Eandem veritatem agnovit Seneca, licet gentilis, eamque epist. 65. his verbis eleganter expressit: Deus rerum omnium intra se exemplaria habet, numerosque universorum quæ agenda sunt, & modos, mente complexus est. Plenus his figuris est, quas Plato ideas appellat, immortales, immutabiles, infatigabiles.*

12. Boëtius lib. 3. de consolat. metro 9. vulgatis his versibus, divinas illas ideas celebravit.

*Tu cuncta superno
Ducis ab exemplo pulchrū puleberrimus ipse
Mundum mente gerens, similique in ima-
gine formans,
Perfectasque jubens perfectum absolvere par-
tes.*

Hunc imitatur Dionysius Carthusianus, libro de Dei laudibus, ubi sic ipsum alloquitur.

*Ars prima causalissima,
Tu plena rationibus:
Ideis fulgidissima mens,
Præclara splendoribus.*

Denique Augustinus relatus à D. Thoma quaest. 3. de verit. art. 1. dicit, *Qui negat ideas esse, infidelis est.* Quod intelligendum est de

13. A ideis, quantum ad rem significatam: nam an hoc nomine sint appellandæ, non est ita certum, ut qui hoc negaret, tanquam infidelis esset iudicandus.

Eadem veritas multiplici ratione potest suaderi. Primò, quia Deus est causa intellectualis: Ergo habet ideas rerum. Probatur Consequentia: causa enim debet continere in se effectum, secundum formam, & rationem ipsius: nam si sit naturalis, continet illam naturali modo, per formam inditam, sicut ignis generans continet formam ignis geniti: si autem sit causa intellectualis, continet rationem effectus, non secundum formam inditam, sed apprehensam: At forma & ratio effectus in esse apprehenso, est idea, & exemplar ipsius: Ergo in Deo dantur ideas. Unde Augustinus lib. 1. Confess. cap. 6. *Apud illum rerum omnium instabilium sunt causæ, & rerum omnium mutabilium immutabiles manent origines, & omnium irrationabilium & temporalium sempiternæ vivunt rationes.*

14. C Secundò, Idea nihil aliud est, quam forma, non à qua, neque ex qua, sed ad quam artifex respiciens operatur, intra ipsum existens, ut exposuimus in secundo notabili: Sed datur huiusmodi forma in Deo: Ergo & idea. Probatur Minor: quia nisi Deus præcognosceret effectum, & nisi haberet formam, ad cuius instar illum produceret, temerè, & cæco modo ageret. Quare D. Augustinus libro 83. quaestionum, quaest. 46. docet ponendas esse in Deo ideas, ne rerum creatio videatur temeraria, & fortuita. *Omnia (inquit) ratione sunt condita: aliis casu, & fortuito evenirent; nec eadem ratione homo, quæ equus, &c.*

15. Tertiò, Scientia Dei se habet ad res creatas, sicut artifex ad res artefactas, juxta illud Sapientia 8. *Quis enim horum quæ sunt, magis quam illa est artifex? Sed artifex operis sui ideam habet: Ergo & Deus.*

16. Quartò, Deus est primum omnium agens, & primum formarum omnium dator: Sed nemo dat quod non habet: Ergo in Deo sunt formæ omnium, & ideas. Quam rationem tangit Damascenus lib. 1. de fide cap. 13. his verbis: *Deus omnium auctor est: Ergo omnium quæ sunt rationes in se & causas, hoc est ideas, jam ante in seipso præhabet, Cui concinit Trismegistus dicens: Vides agricolam semen in terra proficiemem, ubi frumentum nascitur: talis est Deus, qui in cælo seminat quidem immortalitatem, in terra verò mutationem, in universo motum & vitam: Ergo in mente sua, omnium habet ideas, rerum nascentiarum rationes seminales.*

17. Denique, Speculum non ducit in cognitionem aliquorum, nisi eorum similitudines in ipso replendeant: Sed essentia divina est veluti purissimum speculum, ducens in cognitionem omnium creaturarum, & in quo Deus, & beati, creaturas possibiles, & futuras cognoscunt, ut constat ex supra dictis: Ergo in eo sunt similitudines, & ideas rerum omnium.

18. Dico secundò, Ideas divinæ non sunt ipsæ creaturæ, ut menti divinæ objectæ; & prout habent quoddam esse diminutum extra Deum, per actum divini intellectus ab aeterno productum. Ita communiter docent Theologi contra Scotum, cujus sententia multipliciter impugnari potest.

19. Primò ex SS. Patribus supra relatis: Dionysius enim dicit ideas in mente Dei existentes, esse substantivas, existentium prædeterminativas, rerum omnium effectrices. Augustinus lib. 83. quaestionum quaest. 46. esse formas, & rationes incommu-

- rabiles, immortales, & eternas.* Boëtius ideam vocat, *exemplar supernum*: At hæc omnes appellationes, non possunt competere creaturis, ut menti divinæ objectis, sed soli divinæ essentiae, quæ sola rerum omnium est effectrix, sola rerum existentium & futurarum prædeterminativa, sola æterna, sola immortalis & immutabilis, sola supremum omnium exemplar: Ergo ideæ divinæ, non sunt ipsæ creaturæ, ut menti divinæ objectæ.
17. Secundo, Idea cum sit forma quam aliquid imitatur, necessario importat imitationem, & per consequens similitudinem ad ea quæ illam imitantur: Sed tam similitudo, quam imitatio, distinctionem & pluralitatem rerum important; neque enim una res seipsam imitatur, sed aliam; nec est sibi similis, sed alteri: Ergo ideæ creaturarum in mente divinæ existentes, non possunt esse ipsæmet creaturæ, ut à Deo cognitæ, & menti divinæ objectæ.
18. Tertiò, Idea est realis causa ideari, & mensura ipsius: Sed creatura secundum esse objectivum considerata, non potest esse causa realis sui ipsius, ut productæ ad extra, nec sui ipsius regula & mensura: Ergo nec habere rationem ideæ. Major patet, quia idea est exemplar ideari: exemplar autem est causa realis exemplati, & mensura ipsius, ut docent Philosophi 2. Phys. Minor verò probatur: cum inter causam & effectum, mensuram & mensuratum, sit relatio realis, debet etiam esse distinctio: Sed creatura cognita, est eadem cum ipsamet creatura in re producenda; aliàs non cognosceretur idem quod in re producendum est: Ergo creatura, secundum esse objectivum considerata, non potest esse causa realis sui ipsius, ut productæ ad extra, nec sui ipsius regula & mensura.
19. Quarto, Sicut agens naturale constituitur in actu primo ad agendum, per formam naturalem, ita & agens intellectuale, per formam intellectualem, nempe ideam in mente conceptam, ut docet D. Thomas hic art. 1. Sed Deus non potest constitui in actu primo potens ad agendum, per ipsam creaturam, ut divinæ menti objectam; alioquin ab illa penderet, & ab ea regularetur, ac mensuraretur in suis operationibus: Ergo creatura, ut à Deo cognita, non potest habere rationem ideæ respectu intellectus divini.
20. Quintò, Idea est forma realis in Deo: Sed creatura, ut habent ab æterno esse objectivum in mente divina, non sunt quid reale, sed rationis; ex cognitione enim divina nihil in eis resultat ab æterno, nisi extrinseca denominatio cogniti: Ergo idem quod prius.
21. Sextò, Idea est illud ad cuius instar formatur ideatum: Sed creatura objective representata, non est id ad cuius instar formatur creatura, & per quam ejus formatio regulatur & causatur: Ergo illa non habet rationem ideæ in Deo. Major patet, Minor verò probatur. Creatura objective cognita à Deo, cognoscitur ut quid creabile à se, non verò ut quid increabile: Ergo ut quid formabile à se, non verò ut id ad cuius instar formetur ideatū, & per quod ejus formatio causetur & reguletur.
22. Septimò, Deus cum sit supremus artifex, debet causare res per ideam, quæ sit forma suprema, & divina: Atqui creaturæ, ut menti divinæ objectæ, non habent rationem formæ divinæ & supremae, sed sola essentia divina, cognita ut imitabilis à creaturis: Ergo creaturæ, ut menti divinæ objectæ, non constituunt ideam primi & supremi artificis, sed ipsa essentia divina, ut comparata ad creaturas, & cognita ut imi-
- A tabilis & participabilis ab illis.
23. Octavo, cum Deus in sua essentia contineat rationem plenissimam cognoscendi totum quod est in creatura, quia totum causatur, & participatur ab illa; non oportet quod respiciat ad ipsas creaturas, ut formet ideam illarum, sed potius ad suam essentiam, & quod illam cognoscat, ut ab illis imitabilem & participabilem.
24. Denique, Absurdum videtur ponere, creaturas habere ab æterno aliquod esse diminutum extra Deum, per actum divini intellectus productū, ut docet Scotus loco citato. Nam vel per illud esse diminutum, intelligit aliquod esse extra Deum, quod sit purè reale, vel purè rationis, vel medium inter reale & rationis: Primum dici non potest, repugnat enim principiis fidei, dicere creaturas habere ab æterno aliquod esse reale extra Deum, quantumcumque diminutum; alioquin illæ essent ab æterno productæ, cum omne esse reale, quodcumque illud sit, derivetur à Deo per creationem, quæ est totius entitatis & existentie productio. Secundum etiam affirmari non potest, alioquin divinæ ideæ constituerentur per aliquod ens rationis, & sic non possent esse vera & realis causa creaturarum. Tertium verò absurditas est: fictitium enim & chimericum videtur, ponere aliquod ens, medium inter reale & rationis, ut docent Philosophi in Metaphysica. Merito ergo de ideis Scoti dicere possumus, quod ait Aristoteles de ideis Platonis. *Valeat Scotus cum suis ideis: quia aut nihil sunt, aut monstra sunt.*
- C Dico tertiò, Essentia divina, ut gerit vices intellectiois, aut speciei; & prout comparatur ad intellectum divinum, per modum formæ intelligibilis illum actuantis, & tanquam id quod redditur cognoscens, non induit rationem ideæ; sed solum prout est forma objecta divino intellectui, & cognita ab ipso, ut imitabilis à creaturis. Ita communiter docent nostri Thomistæ contra Recentiores.
25. Probatur primò ex D. Thoma hic articulo 2. ubi inquit, *ideam operati esse in mente operantis, sicut quod intelligitur, non sicut species quæ intelligitur, quæ est forma faciens intellectum in actu.* Forma enim domus in mente edificatoris, est aliquid ab eo intellectum, ad cuius similitudinem domum in materia format. Et iterum in responsione ad 2. dicit quod *Sapientia & ars significantur ut quod Deus intelligit, sed idea ut quod Deus intelligit.* Et ex hoc explicat, quomodo plures ideæ sint in Deo: quia licet species, seu conceptus divinus, ut est principium seu forma cognoscendi, sit unicus (esset enim contra simplicitatem divinam, plures conceptus in ratione cognoscentis habere) tamen rationes per talem conceptum cognitæ, plures sunt, quatenus cognoscit Deus, suam essentiam esse diverso modo imitabilem à creaturis, ut latius infra exponemus.
26. Probatur secundò ratione fundamentali, quæ petitur ex definitione ideæ, supra exposita. Ad ideam enim pertinet, ut sit forma ad quam respiciens artifex operatur: Atqui essentia divina, ut gerit vices intellectiois, vel speciei, & ut reddit intellectum cognoscentem, tanquam medium quod, non est id quod intellectus inspicit, sed id quod inspicit: Ergo non est idea sub ista formalitate, sed in quantum est aliquid cognitum, ut imitabile à creaturis.
27. Probatur tertiò, Causalitas ideæ non est præ-

bere effectum formalem intellectui, sed ideato: A
quia propria causalitas ideæ, non est esse formam
intrinsicam & informantem, sed extrinsicam &
formantem ideatum, ut constat ex supra dictis.
Ergo licet in conceptu inveniatur ordo ad intelle-
ctum ut ad subjectum quod actuatur, tamen iste or-
do, non constituit ipsum in ratione ideæ; quia
sub hoc respectu est forma intrinseca, per sui in-
herentiam & conjunctionem reddens intellectum
cognoscentem, non autem forma imitabilis &
extrinseca, reddens rem ad extra formatam, &
ideatam.

28. Denique currit ratio D. Thomæ hinc art. 2. Deus
unico conceptu, seu specie, attingit omnia ob-
jecta, nec variatur divinus conceptus ex eorum
diversitate: Sed ideæ multiplicantur, juxta diver-
sam imitabilitatem & respectum ad ipsas res
ideatas: Ergo non potest idea consistere in con-
ceptu, quatenus est forma intellectus, reddens
illum cognoscentem, sed in ipsa essentia divina,
prout cognoscitur ut imitabilis & participabilis à
creaturis: ut docet idem S. Doctor hinc art. 1. ad
2. dicens, *Essentia divina habet rationem ideæ,
secundum quod ad alia comparatur.* Et art. 2. ad 1.
*Idea, inquit, non nominat divinam essentiam, in-
quantum essentia, sed inquantum est similitudo,
vel ratio hujus vel illius rei.*

29. Confirmatur: Idea est forma quam aliquid imi-
tatur: Ergo nisi essentia divina sit cognita ut imi-
tabilis à creaturis, non habebit rationem ideæ.
Addo quod, de ratione ideæ est esse verbum pra-
cticum: Sed divina essentia, nisi cognoscatur imi-
tabilis, & participabilis à creaturis, non cognosci-
tur ut verbum practicum: Ergo non habet ratio-
nem ideæ, nisi prout cognita ut imitabilis, & par-
ticipabilis à creaturis. Quod ut fiat evidenti-
us.

30. Observandum est cum S. Thoma in 1. dist. 27.
quæst. 2. art. 3. ad 4. & ex Ferrariensi 1. contra
Gent. cap. 54. tripliciter posse intellectum ferri
in formam conceptam. Uno modo inquantum est
similitudo rei præcisè: id est inquantum intelle-
ctus utitur ipsâ in actu exercito, ut medio per
quod rem cognoscit, & sic directè in actu signato
cognoscit rem representatam, & solum in actu
exercito ipsam formam conceptam. Alio modo
inquantum est talis res, habens tale esse in anima,
& sic directè in actu signato cognoscit solum
ipsam formam. Tertio modo per comparisonem
unius ad alterum, dum considerat unum esse al-
terius representativum, & sic simul utrumque
cognoscit. Intellectus igitur divinus, in essen-
tiam suam tripliciter ferri potest: scilicet, simpli-
citer & absolutè, inquantum est talis res; & sic
intelligendo essentiam suam, non concipit pro-
prium exemplar rerum, & propriam rationem
ipsarum formaliter. Secundo modo inquantum
utitur ipsâ, ut medio per quod sibi res create re-
presentantur, & sic etiam non intelligit ipsam in
actu signato, ut proprium earum exemplar. Terti-
o modo inquantum intelligit ipsam, ut imitabi-
lem à creatura, secundum hunc perfectionis mo-
dum determinatè (putà secundum gradum vitæ)
& sic cognoscit ipsam, ut est exemplar formaliter
talis creature: quia apprehendit ipsam, cum habi-
tudine ad talem creaturam. Propter quod in-
quit S. Thomas, *Deus intelligendo essentiam
suam, ut imitabilem per modum vitæ præcisè, ac-
cipit propriam ideam & rationem plantæ. Quasi
diceret, quod non apprehendit essentiam suam,
tanquam propriam ideam alicujus rei, nisi quate-
nus ipsam, cum respectu ad illam intelligit.*

§. III.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò contra primam conclusionem: 31.
Anselmus in Monologio cap. 29. ait, *Satis
manifestum est, in Verbo per quod facta sunt om-
nia, similitudines rerum non esse:* Sed idea est si-
militudo rei faciendæ: Ergo ex Anselmo in Ver-
bo non sunt ideæ rerum. Item Dionysius cap. 7.
de divinis nominibus dicit, quod *Deus non cog-
noscit res secundum ideam.*

Respondeo cum D. Thoma quæst. 3. de verit.
art. 1. ad 10. quod intentio Anselmi est dicere,
quod in Verbo non sunt similitudines rerum,
sumptæ à rebus ipsis; sed potius quod omnes re-
rum formæ, & similitudines, ab ipso Verbo de-
rivatæ sunt: unde addit Anselmus, *Verbum non
est similitudo rerum, sed res sunt imitationes Verbi.*

Ad Dionysium similiter dicendum est, cum eo-
dem D. Thoma ibidem in resp. ad 6. quod inten-
tio Dionysij est dicere, quod Deus non cognos-
cit res per ideas ab illis acceptas, sed per suam ef-
sentiam habentem rationem ideæ & exemplaris.

Objicies secundò: Eiusdem effectus non sunt
multiplicande causæ sine necessitate: Sed causa
creaturarum est scientia Dei practica, vel ars di-
vina, ut constat ex dictis in 3. disp. Ergo non sunt
ponendæ ideæ in mente divina, ut per eas Deus
creaturas ad extra producat.

Respondeo quod sicut in artifice creato, idea
& ars simul concurrunt ad opus artificiale, diver-
simodè tamen: ars enim concurret per modum
principij dirigentis & efficientis, ac inducentis
formam artificialem in materiam: idea verò, per
modum exemplaris, & causæ formalis extrinse-
cæ; unde prima se tenet ex parte agentis, secun-
da verò ex parte effectus producendi. Ita similiter
in Deo, qui est supremus rerum omnium artifex,
scientia & ideæ diversimodè ad productionem
creaturarum concurrunt: prima enim concurret
directivè & effectivè, ut in 3. disp. exposuimus: 32.
secunda verò exemplariter, & objectivè, ut ex
supra dictis constat.

Objicies tertio pro sententia Scoti, contra se-
cundam conclusionem. Id quod in mente artifi-
cis creati est idea, proportione servatâ, debet esse
idea in mente Dei. Ut enim dicit Augustinus su-
prâ relatus: *Omnes creature sunt in mente divina,
sicut arca in mente artificis:* Sed in mente artificis
creati, res ipsa concepta, ut ad illam intuens ope-
ratur artifex, est idea illius: Ergo etiam creatu-
ræ ut menti divinæ objectæ, habent rationem
ideæ & exemplaris. Minor probatur: nam do-
mus concepta, ut ad ejus imitationem artifex
construit domum, est idea domus, juxta Aristoteli-
telem & D. Thomam 7. Metaph. lect. 6. dicen-
tes, *Ex sanitate fieri sanitatem, & ex domo do-
mum: scilicet ex ea que est sine materia. in anima
existente, illam que habet materiam.*

Confirmatur à simili: Res ad extra apprehensa
ut bona, movet ad sui amorem, per modum cau-
sæ finalis: Ergo etiam eadem res ut apprehensa,
& menti artificis objecta, movebit ut idea, &
exemplaris ad sui executionem.

Ad objectionem respondeo, concessa Majori, 34.
negando Minorem. Idea enim in mente artificis,
non est ipsum opus externum; ut menti ejus
objectum; sed verbum practicum quod format
in suo intellectu de opere artificiali, factibili,
vel faciendò, ut docent Philosophi in 2. Phys.

Ad auctoritatem Aristotelis & D. Thomæ, dicendum est, quod quando illi dicunt, ideam artificis esse ipsam rem, quæ per artem fieri debet, ut cognitam, hoc intelligendum est de re non in suo proprio & naturali essendi modo, sed in alio, nempe intelligibili, quem habet in intellectu ejus conceptus, non objectivus, sed formalis, id est verbum ab artifice productum & expressum, quod cum sit similitudo formalis operis faciendi (ut suppono ex Philosophia) est ipsum opus faciendum, non in esse entitativo, sed intelligibili. Unde idem est dicere, quod res ipsa factibilis, vel facienda, ut habet esse intelligibile in mente artificis, sit ejus idea & exemplar, ac ipsum verbum, seu speciem expressam illam repræsentantem.

35. Ad confirmationem, nego Consequentiam, & paritatem. Ratio disparitatis est, quia finis movet metaphoricè, excitando ad desiderium sui: unde sufficit ad causalitatem finis, quod idem quod est in executione ponendum, intendatur, & apprehendatur sub ratione boni & convenientis. Idea autem causat per modum regulæ & mensuræ, quæ debet realiter distinguere à regulato & mensurato; ac proinde ad ejus causalitatem non sufficit quod ipsa res quæ debet ad extra produci, menti artificis objiciatur ut factibilis, vel facienda, alioquin idem esset sui ipsius regula & mensura.

36. Objicies quartò contra ultimam conclusionem. Idea debet esse perfectè similis ideato, cum res ideata debeat fieri ad instar illius: Sed essentia divina non est similis creaturis, nisi analogicè & imperfectè: Ergo non est illarum idea.

37. Confirmatur: Idea debet continere formaliter perfectiones quæ sunt in re ideata: Sed essentia divina, non continet formaliter perfectiones creaturarum (puta rationalitatem, equitatem, aliasque perfectiones secundùm quid, quæ habent aliquam imperfectionem admixtam) sed virtualiter, tantùm; aut eminenter: Ergo non habet rationem ideæ respectu creaturarum. Minor constat, Major autem probatur à Vazque, exemplò lucis; licet enim lux Solis, virtualiter, vel eminenter contineat calorem, non potest tamen dici, vel esse illius idea, quia non continet illum formaliter.

38. Ad objectionem respondeo primò, distinguendo Majorem. Idea debet esse perfectè similis ideato, entitativè, nego: repræsentativè, vel causativè, concedo. Idea enim est qualitas spiritualis & immaterialis in mente artificis; opus autem externum, quod ad instar illius formatur, materiale est & corporeum, nec est qualitas, sed substantia. Idem videmus in sigillo: sigillatum enim non imitatur sigillum, in eo quod est in se entitativè, quia in se est ex ære, vel auro; sigillatum autem est cera: sed in eo quod sigillum continet sigillatum in ratione figurabilis; imò ipsam figuram continet sigillum, modo inverso, quàm sit in sigillato. Unde ad Minorem argumenti, similiter dicendum est, quod licet essentia divina, entitativè sit valde dissimilis creaturæ; repræsentativè tamen & causativè, totum quod est in creatura continet, & assimilatur illam sibi inadæquatè.

Secundò responderi potest, quod sicut mater & filius dicunt relationem realem ad invicem, quando sunt ejusdem ordinis: secus autem, quando filius est ordinis superioris & increati, ut patet in Christo, qui non refertur realiter ad B. Vir-

A ginem, quia suppositum Verbi Divini, cum sit ordinis increati, est incapax relationis realis ad creaturas. Ita similiter, quando idea & ideatum sunt ejusdem ordinis, debent perfectè assimilari & univocè convenire: secus tamen, quando idea est transcendens, & inadæquata, ac ordinis superioris & increati, qualis est essentia divina: tunc enim sufficit, quod sit similis ideato, causaliter, & eminenter; & quod ex ejus participatione, & imitatione, ideatum habeat totum quod habet. Hanc autem similitudinem causalem, & eminentialem, habet essentia divina respectu creaturarum; cum ex ejus participatione & imitatione, in creaturis derivetur totum illud quod in illis est entitatis & perfectionis.

B Ad confirmationem similiter dicendum est, quod licet idea, quæ est ejusdem ordinis cum ideato, debeat formaliter continere omnes ejus perfectiones, secus tamen est de idea quæ est ordinis superioris & increati, & quæ est transcendens, & inadæquata, qualis est essentia divina. Unde patet disparitas ad exemplum de luce, à Vazque adductum: lux enim Solis non est ordinis superioris ad calorem, & alias qualitates quas virtualiter continet, nec eas continet contentià eminentialem perfectè, sicut essentia divina: cum totum quod est in calore, non derivetur à luce, nec illa producat calorem per sui participationem, sed ut est virtus cæli, quod est primum alterans hæc inferiora, ut docet D. Thomas in 2. dist. 13. quæst. 1. art. 3. ad 6.

C Adde quod, lux non est influens in calorem, vitali, & intelligibili modo, nec ut inspecta ut imitabilis ab illo; quod tamen requiritur ad rationem ideæ, quare illud exemplum Vazquesij ineptissimum est.

ARTICVLVS II.

An & quomodo in mente divina pluralitas idearum ponenda sit?

D Vplex circa hoc difficultas occurrit, breviter hic discutienda. Prima est, an & quomodo cum simplicitate divinæ essentiæ stet pluralitas idearum in Deo: Secunda, dato quod ideæ plurificentur in Deo, non per plures respectus reales, sed rationis, an illi respectus formentur ab intellectu divino: ita quod etiam ante nostrum intellectum, sint in Deo plures ideæ formaliter, an verò solum fundamentaliter, & per nostrum intelligere formaliter multiplicentur?

S. I.

Vtraque difficultas resolvitur.

D Ico primò: In mente divina plures esse ideas, non quidem realiter & entitativè, sed formaliter & denominativè. Ita communiter docent Theologi, contra Aureolum, qui absolute docet, unam tantùm esse ideam in Deo, sicuti in mente divina est unica tantùm ars, & scientia practica. Eandem sententiam ex alio principio erroneo docuit Avicenna, ut videri potest apud D. Thomam quæst. 3. de verit. art. 2. putavit enim Deum solum produxisse immediate primam creaturam, seu primam intelligentiam; & illam per ideas quas à Deo accepit, produxisse cæteras creaturas.

Probatur prima pars ex Scriptura & ex SS. Patribus, qui in mente divina multas esse creatura-

rum ideas, non obscure profitentur. Dicitur enim ad Hebræos 11. *Fide intelligimus aprata esse secula Verbo Dei, ut ex invisibilibus visibilia fierent.* Ubi per *invisibilia*, quibus dicit Apostolus fieri visibilia, intelligit Sanctus Thomas ideas seu formas quibus Deus disponit, & facit creaturas. Item Dionysius supra relatus, dicit dari in Deo exemplaria rerum, quæ vocat, *Rationes substantificas, existentium prædeterminativas.* Et D. Augustinus libro 83. quæst. *Omnia*, inquit, *ratione sunt condita, nec eadem ratione homo, quâ equus; hoc enim absurdum est existimare: singula igitur propriis creata sunt rationibus.* Nec hoc Gentiles latuit: Plato enim agnovit in Deo innumeras creaturarum ideas. Unde Seneca, *Deus plenus his figuris est, quas Plato appellat ideas.* Et Trismegistus supra relatus, dicit quod *Deus omnium habet ideas, rerum nascentiarum seminales rationes.*

42. Ratio etiam id suadet: Sicut enim ad artificis peritiam pertinet unicuique operi artificiali servare distinctionem suam, & tribuere suam propriam rationem, & formam artificialem distinctam ab aliis; ac proinde habere diversas artefactorum ideas, & rationes in mente conceptas, quibus formet unumquodque juxta modum sibi proprium. Ita similiter, proportione servatâ, & seclusis imperfectionibus, ad supremam Dei artem, & sapientiam spectat, plures in sua essentia concipere rationes rerum faciendarum, pluresque modos ideandi, & regulandi creaturas, secundum quod cujuslibet natura & conditio exposcit.

Confirmatur: Essentia Divina secundum se cognita, non habet rationem ideæ, sed cognita prout est ratio rerum faciendarum, & prout à tali, vel tali creatura imitabilis est: Atqui Deus cognoscit in sua essentia plures rationes rerum faciendarum, viderque eam diversis modis à creaturis esse imitabilem, & participabilem: v.g. ab Angelo, secundum gradum intellectualitatis; à planta secundum gradum vitæ; à lapide, secundum gradum entis: Ergo in mente divina plures dantur creaturarum ideæ.

43. Secunda pars quæ asserit illas non esse plures realiter & entitative, sed formaliter tantum & denominative, est certa: quia ut docent Theologi, in Deo nulla est distinctio realis & entitativa, nisi ubi intervenit relationis oppositio; quâ solum tres personas divinas realiter inter se distinguunt, fides Catholica profiteretur: At ideæ non continent in Deo ad relationes personales, & ad notionalia, sed ad absoluta: Ergo non distinguuntur realiter & entitative, sed formaliter tantum & denominative.

44. Confirmatur: Quando aliquod nomen imponitur magis ad significandum officium, vel formalitatem alicujus rei, quàm entitatem & realitatem ipsius; tunc multiplicatio seu pluralitas non sumitur ex parte entitatis rei, sed ex variis muneribus, & officiis quæ exercet. Sic persona Christi dicitur composita, & duplex, non entitative, sed terminative, ex officio terminandi, seu personandi plures naturas. Similiter dicuntur esse in Deo quatuor relationes, licet solum sint tres distinctæ (nam spiratio activa identificatur cum paternitate & filiatione) propter diversam terminationem, & exercitium, seu munus referendi, licet entitative non distinguantur nisi tres. Et passiones entis dicuntur tres, scilicet unum, verum, & bonum; non quia entitative multiplicentur, sed quia important diversas connotatio-

nes & habitudines. Cum ergo idea significet entitatem essentia divina, non absolute, & secundum suam realitatem; sed respectivè, & quantum ad officium & formalitatem ideandi, & formandi plures res: licet illa sit unica, & simplicissima, in ratione essentia, est tamen multiplex in ratione ideæ. Sicut è converso locus dicitur unus, & immobilis, quando situs & distantia una est, licet superficies sint plures; quia locus non significat superficiem absolute, sed ut subest illi distantia.

Dico secundò, Pluralitas ista idearum in Deo, sumitur secundum diversos respectus rationis, essentia divina ad creaturas: qui tamen respectus non se habent ut ratio formalis constitutiva idearum, sed ut modus quidam, seu conditio requisita, ut ipsa entitas divina essentia exerceat officium plurium idearum.

Probatur prima pars: Pluralitas idearum respectiva est, & sumitur ex respectu ad creaturas, diversimodè imitantes divinam essentiam: Atqui talis respectus non est realis, sed rationis: Ergo pluralitas idearum sumi debet secundum respectum rationis. Major constat ex supra dictis, Minor verò probatur. Tum quia essentia divina, cum sit ens absolutum, & à creaturis independens, non potest ad illas realiter referri. Tum etiam, quia non dantur in Deo aliæ relationes reales, quàm personales, quæ fundantur in origine, & processione reali intra Deum: Atqui ideæ non sunt relationes inter se oppositæ, sed sunt communes omnibus personis: Ergo respectus ad creaturas qui importatur in ratione ideæ, non potest esse realis, sed rationis. Unde D. Thomas hic art. 2. ad 4. *Respectus multiplicantes ideas, non sunt in rebus creatis, sed in Deo: non tamen sunt reales respectus, sicut illi quibus distinguuntur persona, sed respectus intellecti à Deo.*

Secunda pars, quæ asserit quòd illi respectus rationis, non se habent ut ratio formalis constitutiva ideæ &c. videtur etiam certa: Idea enim est vera & realis causa, ac realiter influens in suum ideatum: Ergo non potest constitui in sua ratione formali, etiam quatenus specialis est, & ab alia distincta, per solum respectum rationis. Quia tamen sine respectu rationis non potest esse vel concipi multiplicitas idearum, quæ respectiva est, seu comparativa, & non per respectum realem, ut ostensum est: oportet quòd talis respectus rationis intret saltem tanquam conditio, seu modus requisitus, in ideis divinis, ad multiplicationem earum: cum non possit aliquid pertinere ad alterum necessario, nisi vel tanquam constitutum, vel tanquam conditio, seu modus requisitus. Unde quando D. Thomas de verit. quæst. 3. art. 2. ad 2. dicit, *Idea de suo principali intellectu habet aliquid præter essentiam, in quo etiam completur formaliter ratio ideæ, ratione cujus dicuntur plures ideæ,* &c. intelligendus est de respectu imitabilitatis ad creaturas, quò tanquam modo intrinseco constituitur, & completur ratio ideæ in Deo. Licet enim talis respectus sit rationis, potest tamen ad constitutum ideæ pertinere, non quidem tanquam differentia. & ratio formalis, sed tanquam modus intrinsecus, aut conditio requisita. Nam hoc modo sæpe concurrunt ens rationis ad constitutionem entis realis, ut patet in Sacramentis, & aliis hujusmodi.

Dices, Si ideæ divina non constituuntur, nec distinguuntur formaliter per diversos respectus rationis:

rationis : per quid ergo formaliter constituuntur & distinguuntur ?

Respondeo illas formaliter constitui & distinguuntur per diversos modos imitabilitatis essentiae divinae, qui neque sunt respectus reales, neque rationis, nisi fundamentaliter, sed quaedam extrinsecæ connotationes, quæ in recto important ipsam divinam essentiam, in obliquo verò creaturas, ut diversimodè illam imitantes, & participant. Sicut docent celebriores Theologi de constitutivo actûs liberi Dei, de quo fusè Tractatu sequenti.

Disp. 3
art. 7.

49. His statutis, ad complementum hujus quaestionis, superest hic discutiendum, an respectus illi rationis, qui ad distinctionem & multiplicationem divinarum idearum, modo explicato concurrunt, sint formaliter causati ab intellectu divino, vel tantùm fundamentaliter. In cujus difficultatis resolutione, duæ sunt sententiae oppositæ. Prima est Gonzalis hic disp. 47. sect. 2. & Marci à Serra hic art. 2. conclus. 3. qui docent respectus illos ideales, à divino intellectu, comparante essentiam suam ad res, formaliter esse causatos. Secunda quæ communior est apud Thomistas, & cui adheret Ioannes à S. Thoma hic art. 3. affirmat intellectum divinum, respectus illos ideales non causare, nisi fundamentaliter; quatenus Deus comparando essentiam suam ad res, præbet fundamentum proximum intellectui nostro, fingendi in essentia divina relationem rationis ad creaturas. Cui sententiae tanquam probabiliori subscribo, &

50. Dico tertio, probabilius esse respectus ideales, quibus ideae divinae multiplicantur, & distinguuntur, non causari à Deo formaliter, sed tantùm fundamentaliter.

Probatum ratione fundamentali, Deus non potest causare formaliter respectus ideales, nisi essentiam divinam, in se omnino absolutam, referat ad creaturas, & nisi concipiat id quod secundum se non habet ordinem ad creaturas, tanquam ad illas ordinatè se habens; sed hoc manifestam involvit imperfectionem in cognoscendo: Ergo non debet Deo attribui. Major constat, nam in eo consistit relatio rationis, quod illud quod est omnino absolutum, referatur ad aliud, & concipiatur ut ad illud ordinatum. Quare D. Thomas quaest. 7. de potentia art. 11. loquens de relationibus rationis, quæ sunt primæ intentiones, & attribuuntur rebus extra intellectum, & prout sunt à parte rei, dicit quod tales relationes consequuntur modum intelligendi, secundum quod aliqua non habentia secundum se ordinem, ordinata intelliguntur. Minor etiam est evidens, nam refertur aliquid ad aliud, ad quod secundum se nullum dicit ordinem, & concipere id quod non dicit ordinem, ad instar rei ordinatæ, importat imperfectionem in cognoscendo. Sic enim concipitur res aliter ac in se est, ex parte rei cognita; & in re omnino absoluta apprehenditur aliqua relatio, quæ reverà ipsi non convenit; ac proinde in tali cognitione intervenit aliqua fictio, & imperfectio Deo repugnans.

51. Confirmatur primò: Non potest non esse aliqua imperfectio, sic rem aliquam apprehendere, quod ex modo apprehensionis, non possit judicari quod ita sit in re sicut concipitur; multò enim perfectius est, sic concipere objectum, quod semper possit dici, ita est in re sicut concipitur: Sed si Deus concipit essentiam suam, ut

Tom. I.

A relatum & ordinatum ad creaturas, cum in re relata & ordinata non sit, debet formare hoc iudicium: Ego concipio meam essentiam, taliter quod non est sicut concipio: Ergo in tali cognitione non potest non esse aliqua imperfectio.

Confirmatur secundò: Illa cognitio est imperfecta, quæ potest corrigi per aliam perfectiorem: Sed cognitio quæ Deus suam essentiam apprehenderet, ut relatum & ordinatum ad creaturas, corrigi posset per aliam perfectiorem, quæ videret suam essentiam esse in se omnino absolutam, & ab omni creaturarum respectu independentem: Ergo esset imperfecta, & Deo repugnans.

Probatum secundò, destruendo præcipuum fundamentum Adversariorum. Ideo enim illi asserunt, respectus ideales ab intellectu divino formaliter esse causatos; quia ab illo cogniti sunt & intellecti, ut docet D. Thomas hic art. 2. ad 4. Sed hæc ratio nulla est: Ergo &c. Minor probatur: quod enim Deus relationes istas ab alio intellectu formatas cognoscat, vel etiam earum quidditatem & fictionem intelligat, reddit quidem illas extrinsecè cognititas, eo modo quo redditur cognita quæcumque res, quando cognoscitur; non tamen reddit eas formatas in esse cognito, nec habentes illud esse fictum & diminutum, in quo consistit essentia entis rationis; quod tunc solum formatur (inquit D. Thomas Opusc. 42. cap. 2.)

C *Quando intellectus nititur apprehendere non ens ad modum entis, & ideo fingit illud ac si ens esset.*

Confirmatur & simul aperitur radix deceptionis Adversariorum: Aliud est cognoscere non ens ad modum entis, & aliud illud cognoscere ratione entis: Deus enim cognoscit formas per privationem, v. g. tenebras per lucem, cæcitatem per visum, peccatum per gratiam, & mala per opposita bona, quia illa non habent alium modum cognoscibilitatis; & tamen non cognoscit privationes ad modum formæ, nec tenebras ad instar lucis, aut cæcitatem ad instar visus: hoc enim manifestam importat imperfectionem. Ergo similiter, licet Deus cognoscat ens rationis per ens reale, cuius est veluti umbra & figura, non sequitur quod formet entia rationis, illud ita cognoscendo: sicut nec ea format, quando cognoscit mala per bona, privationes per formam, & materialia modo immateriali; quia ut vidimus ex D. Thoma, tunc solum formatur ens rationis, *Quando intellectus nititur apprehendere non ens ad modum entis, & fingit illud ac si ens esset.* Non quod reverà intellectus iudicet, ens rationis esse ens reale (sic enim iudicium illud esset falsum & erroneum) sed quod apprehendat ad instar entis, & relationis, aut formæ, id quod re verà non est ens, nec relatio, nec forma.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obijcies primò contra primam conclusionem. In Deo non sunt plures artes, vel plures scientiæ; imò nec plures conceptus, aut species: licet sint plures creaturæ factæ per artem, intellectæ per scientiam, representatæ per speciem, & expressæ per conceptum: Ergo neque etiam dantur plures ideæ, licet sint plures creaturæ imitantes perfectiones divinæ essentiae. Antecedens est certum, & admittitur à D. Thoma hic art. 2. Consequentia verò probatur à paritate rationis: Non enim major videtur esse ratio, cur plurificentur ideæ in Deo, ex diversis respectibus

A A a

- ad creaturas, non verò ars, scientia, species, & conceptus, seu verbum, quæ plures etiam creaturas attingunt, & sic fundant plures respectus rationis ad illas.
56. Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam, & paritatem. Ratio disparitatis duplex est. Prima sumitur ex eo quòd scientia, & ars, ac species, se tenent ex parte principij cognoscens, & se habent ut principium quò Deus cognoscit vel operatur: idea autem se tenet ex parte objecti & termini, quatenus est id quòd intelligitur, & se habet ut forma ipsius ideati, non autem ipsius ideantis. Unde cum ad naturam perfectam pertineat intelligere plura objecta, & agere per pauciora principia, ad summam Dei perfectionem, & simplicitatem spectat, plures habere ideas, & unicam artem, & scientiam, ac speciem. Solutio est D. Thomæ hic art. 2. in corpore, ubi dicit, *Ideam operari esse in mente operantis, sicut quòd intelligitur, non autem sicut species quæ intelligitur &c.* Non est autem contra simplicitatem divini intellectus, quòd multa intelligat, sed contra simplicitatem eius esset, si per plures species eius intellectus informaretur. Sic enim (ut ipse discurret infra quæst. 58. art. 2. & 1. contra Gentes cap. 55.) non simul omnia intelligeret, sed unum post aliud, ac proinde quandoque esset intelligens in potentia, & quandoque in actu: quòd divinæ perfectioni & simplicitati derogaret.
57. Secunda differentia consistit in hoc quòd scientia & ars dicuntur per connotationem ad objectum formale, quòd est unicum: idea verò, per respectum & connotationem ad objecta materialia, quæ plura sunt. Quare non obstat quòd scientia & ars importent connotationem, & respectum rationis ad creaturas, sicut idea: aliter enim importatur in idea, & aliter in arte & scientia. In idea enim talis connotatio se habet formaliter, & per modum specificativi & constitutivi: in arte verò & scientia, secundario tantum, & de materiali importatur: ars enim, & scientia practica in Deo, primario, & tanquam objectum formale & specificativum, respiciunt divinam essentiam, ut est ratio cognoscendi, & producendi creaturas.
58. Ad aliud quòd additur de verbo, seu specie expressa, quæ in Deo est unica: neganda est etiam paritas, cum D. Thoma infra quæst. 34. art. 3. ad 4. ubi dicit, quòd *nomen idea principaliter est impositum, ad significandum respectum ad creaturam, & ideo pluraliter dicitur: sed nomen verbi principaliter impositum est ad significandum relationem ad dicentem, & ex consequenti ad creaturas, in quantum Deus intelligendo se, intelligit omnem creaturam; & propter hoc in divinis est unicum tantum verbum personaliter dictum.* Idem dicendum est de verbo essentiali, & communiter dicto, quòd (ut docet idem S. Doctor, quæst. 4. de verit. art. 4.) non importat processum realem, sed rationis tantum, sicut & hoc nomen intellectum.
59. Objicies secundo contra secundam conclusionem. Si pluralitas idearum in Deo, fumeretur ex diverso respectu rationis ad creaturas, illæ solâ ratione distinguerentur; & sic una posset de alia prædicari. Sicut enim, quia misericordia solâ ratione differt à justitia, concedimus misericordiam in Deo esse justitiam: ita etiam concedendum erit, ideam hominis v.g. esse ideam equi, si illæ ratione tantum inter se differant.
- A Respondeo negando sequelam Majoris, ad cuius probationem dicendum est, quòd licet ideae in mente divina realiter identificentur, & solâ ratione inter se differant, una tamen non potest de alia prædicari, nec dici quòd idea hominis v.g. sit idea equi, sicut misericordia in Deo dicitur esse justitia. Quia quando dicitur, *idea hominis*, importatur formaliter, & explicitè, connotatio essentia divinæ ad creaturam rationalem, imitantem, & participantem gradum divinæ intellectualitatis. Quando verò dicitur, *idea equi*, exprimitur alia connotatio essentia divinæ, ad aliam naturam, imitantem & participantem aliam perfectionem, & alium gradum vite divinæ, facultatem scilicet sentiendi, quæ eminenter in Deo reperitur. Et quia una connotatio, virtualiter ab alia distinguitur, ratione diversi termini extrinseci, in obliquo importati, hinc fit unam ideam, non posse de alia prædicari. Sicut licet possit dici, quòd justitia in Deo est misericordia; non tamen quòd attributum misericordiae, sit attributum justitiæ. Quia quando additur, *ly attributum*, nominatur perfectio Dei, non absolute ut est in seipsa, sed ut cognoscibilis à nobis, & ut terminat conceptum aliquem inadæquatam nostri intellectus.
- B Pro cuius majori evidentia recolenda sunt ea, quæ in Tractatu de attributis diximus, agendo de distinctione attributorum: distinctionem scilicet rationis, duobus modis posse importari in aliquo prædicato, implicitè scilicet, & per modum puræ conditionis; & explicitè, ac per modum confignicati: verbi gratià in hac propositione, *homo est animal*, distinctio rationis, quæ est inter gradum sensitivum & intellectivum in homine, & secunda intentio genericitatis, quæ afficitur ratio animalis, involvitur solum implicitè, & per modum conditionis ad prædicationem requisitæ. Quando verò dicitur, *animal est genus*, tunc intentio generis, & distinctio rationis à gradu differentiali, importatur explicitè, & per modum confignicati. Quando ergo distinctio rationis importatur in aliquo prædicato, hoc secundo modo, & per modum confignicati (ut importatur in his nominibus, *idea, attributum, species, genus, &c.*) tunc unum non potest de alio enunciarri, quamvis realiter identificentur, nec dici quòd species verbi gratià sit genus, quòd attributum justitiæ, sit attributum misericordiae, & quòd idea hominis, sit idea equi.
- C Tertiò arguitur contra tertiam conclusionem, ex autoritate Divi Thomæ, qui clarè & expressè videtur docere, respectus ideales quibus ideae multiplicentur in mente divina, actu formari, & causari ab intellectu divino. Nam hic art. 2. ad 3. dicit, *illos respectus esse causatos ab intellectu divino, comparante essentiam suam ad res.* Et in responsione ad 4. ait, *hos respectus esse intellectos à Deo.* Idem autem in eis est causari, quòd intelligi, cum totum esse entis rationis, sit obijci intellectui, & ab eo cognosci. Idem docet quæst. 3. de veritate art. 2. ad 8. ubi etiam dicit, quòd *illi respectus sunt in Deo, ut intellecti ab ipso.*
- D Respondeo quòd quando D. Thomas dicit illos respectus causari ab intellectu divino, per *ly causari*, idem intelligit quòd fundari; sive ab illo causari fundamentaliter: in quantum cognoscendo suam essentiam, ut imitabilem à creaturis, præbet fundamentum proximum intellectui nostro, fingendi relationem rationis in ipsa divina essentia, in ordine ad creaturas: non autem in-

60.

61.
Disputatio
art. 3.
§. 3.

62.

63.

rendit, hujusmodi respectus causari formaliter ab intellectu divino, apprehendente in sua essentia omnino absoluta aliquem respectum rationis: hoc enim, ut ostendimus, importat aliquam imperfectionem in cognoscendo, Deo repugnantem. Unde quando addit in aliis locis, tales respectus esse intellectos à Deo, solum intendit eos esse intellectos fundamentaliter, & quatenus cognoscit imitabilitatem suæ essentiae, quæ, ut diximus, præbet intellectui nostro fundamentum fingendi in Deo relationem rationis ad creaturas: non autem formaliter concipiendo talem imitabilitatem ad instar relationis. Unde loco citato de veritate in resp. ad 9. sic ait: *Quamvis respectus intellecti à Deo, sint multi, in quibus pluralitas idearum consistit: quia tamen illos omnes per suam essentiam intelligit, intellectus ejus non est multiplex, sed unus.* Quibus verbis docet quod illi respectus non cognoscuntur à Deo ad instar relationis, sed per essentiam suam, quam cognoscit ut imitabilem à creaturis. Vel etiam dici potest, hujusmodi respectus esse intellectos à Deo speculative, & mediata, in quantum cognoscit illos esse formatos, vel formabiles ab intellectu creato, vel creabili. Quod non sufficit ad formationem entis rationis, quia ex tali cognitione speculativa, & mediata, ens rationis non accipit illud esse fictum & diminutum, in quo consistit ejus essentia, sed extrinsecam tantum denominationem cogniti & intellecti, eo modo quo entia realia, quando ab intellectu cognoscuntur. Ut enim supra ostendimus, ad formationem entis rationis, requiritur quod denominetur cognitum, denominatione cognitionis fictæ, seu fingendo: id est apprehendendo per modum entis, id quod secundum se non est ens, & quasi vestiendo objectum aliqua entitate quam non habet. Ad quod non requiritur quidem quod intellectus judicet ens rationis esse ens reale (hoc enim iudicium falsum est, & erroneum) sed quod apprehendat ad instar formæ, vel relationis, illud quod non est forma, nec relatio; & hoc non est falsum, quia non est iudicium, sed apprehensio; dicit tamen imperfectionem, quia non attingit objectum sicuti est, sed ad instar, & ad modum alterius, ac proinde Deo repugnat.

64. Dices, Non potest cognosci divina essentia, ut imitabilis à creaturis, nisi cognoscatur ut ordinata & relata ad creaturas: quia talis imitabilitas non est aliquid absolutum, sed respectivum, & dicens ordinem ad creaturas imitantes, & participantem divinam perfectionem: Ergo Deus cognoscendo suam essentiam, ut imitabilem à creaturis, eam cognoscit cum aliquo ordine, & respectu ad creaturas, & sic format aliquem respectum rationis, apprehendendo ad modum respectivi, id quod in se est omnino absolutum & independens ab omni respectu.

65. Respondeo negando Antecedens: licet enim imitabilitas divinæ essentiae non possit à nobis concipi, nisi cum aliquo ordine & respectu ad creaturas; & nisi fingendo in essentia divina omnino absoluta, aliquem respectum rationis ad illas: à Deo tamen potest cognosci, sine tali ordine & respectu, per modum scilicet summæ eminentiæ, & cognoscendo ipsas creaturas, ut subjectas imitabilitati suæ essentiae, & ab ea dependentes, & participatas. Ad quod non requiritur, quod Deus cognoscat suam essentiam, ut relatum & ordinatum ad creaturas; sed potius quod ordinet & referat creaturas ad suam essentiam, red-

Tom. I.

A dendo illas imitantes, & participantem suam perfectionem. Quod explicari potest exemplo maternitatis Beatissimæ Virginis, supra relato: ut enim Deus cognoscat Beatam Virginem esse matrem Christi, non oportet quod ad eam referat personam Verbi Divini, sed potius quod B. Virginem ordinet, & referat ad ipsum Verbum, supplens vices substantiæ creatæ in humanitate Christi.

ARTICVLVS III.

Quarum rerum Deus habeat propriam ideam?

B **M**ulta sunt de quibus dubitari solet, utrum Deus habeat propriam illorum ideam: scilicet Persona Filij & Spiritus Sancti, quæ per generationem, & spirationem producuntur. Res purè possibles, & quæ nullum dicunt ordinem ad existentiam; mala, privationes, & peccata, quæ non cognoscuntur nisi ratione formæ, quæ privant: materia prima, quæ cum ex se sit experta omni actualitatis, & careat formâ informantem, videtur etiam carere omni formâ ideante: formæ rerum corruptibilibus, proprietates quæ inseparabiliter comitantur subjectum, & accidentia quæ illi superveniunt: denique potest esse difficultas de singularibus, quæ cum per accidens tantum à natura intenduntur, propriam non videntur habere ideam in mente divina. Has omnes difficultates breviter hic discutemus, & resolvemus. Unde

Dico primò, divina essentia non est idea Filij, aut Spiritus Sancti, nec Filius habet ideam in intellectu Patris æterni, nec Spiritus Sanctus in intellectu Patris & Filij. 66.

Ratio est, quia idea habet rationem causæ exemplaris respectu ideati: Sed divina essentia non est causa Filij, aut Spiritus Sancti: Ergo non habet rationem ideæ, in generatione Filij, & processione Spiritus Sancti.

D Præterea, Idea est forma ad quam respiciens artifex operatur: Sed Pater non est artifex in generatione Filij, neque habet modum artificis; quia non est causa ejus, sed principium, & idem dicendum est de Spiritu Sancto: Ergo Pater non habet ideam in generatione Filij, nec Pater & Filius in productione Spiritus Sancti.

E Item idea est forma determinans agens quod operatur ex intentione finis, ut constat ex ejus definitione supra exposita, & ex Dionysio, qui vocat ideas, *prædefinitiones*: Sed Deus ad intra agit ex necessitate naturæ, & non liberè, nec ex intentione alicujus finis: Ergo non habet ideam in generatione Filij, aut productione Spiritus Sancti.

Dico secundò, Deus habet ideas rerum purè possibilem, quæ tamen non sunt practicæ, nisi virtualiter, & in potentia. Ita D. Thomas quest. 3. de verit. art. 6. ubi inquit, *Idea respicit practicam cognitionem, non solum habitu, sed actu: unde cum Deus de his quæ facere potest, quamvis nunquam sint facta, habeat cognitionem virtualiter practicam, relinquatur quod idea possit esse ejus quod nec est, nec fuit, nec erit: non tamen eo modo sicuti est eorum quæ sunt, vel erunt, aut fuerunt. Quia ad ea quæ sunt, vel erunt, vel fuerunt producenda, determinatur ex proposito divinæ voluntatis, non autem ad ea, quæ nec sunt, nec erunt, vel fuerunt; & sic hujusmodi habet quodammodo* 67.

A A a ij

indeterminatas ideas. Quibus verbis, non solum explicata, sed etiam probata manet conclusio. Deus enim non solum cognoscit, ea quae fecit, aut facturus est, sed etiam ea quae potest facere, & modum artificiosum, quod potest ea formare: Ergo format ideam de illis. Patet Consequentia: quia idea non est aliud quam forma per intellectum expressa, & formata, ut ad ejus instar aliquid fieri possit, & representans modum quod fieri potest. Sicut ergo artifex creatus, potest veram ideam formare non solum de re quam facit, aut facturus est, sed etiam de illa quam potest facere, licet nolit: ita Deus habet ideam, non solum existentium, aut futurorum, sed etiam mere possibilem: licet istorum, cum non sint applicatae a voluntate divina ad agendum, non sint practicae, nisi virtualiter, & in potentia: ut enim docet idem Sanctus Doctor quaest. 6. de veritate art. 6. idea determinatur ad agendum, ex proposito, seu decreto divinae voluntatis.

68. Hinc facile intelliges, & conciliabis id quod docet hic art. 3. ubi in idea duplex officium distinguit, scilicet quod sit principium productionis, & quod sit ratio cognitionis. Primo modo (inquit) dicitur exemplar, secundo modo, ratio cognoscendi, potestque ad scientiam speculativam pertinere. Additque, quod primo respicit idea ea omnia quae secundum aliquod tempus sunt: secundo autem modo respicit etiam ea quae nullo tempore fiunt. Quibus verbis videtur negare exemplar, seu ideam, respectu pure possibilem. Verum S. Doctor solum intendit excludere ideam possibilem, quae sit formaliter, & in actu secundo practica: quia ea quae sunt pure possiblem, non supponunt propositum, seu decretum divinae voluntatis, per quod ideae determinantur, & applicentur ad operandum. Non tamen negat, respectu possibilem, ideam virtualiter tantum & in potentia practicae.

69. Dico tertio: Materia prima non habet in Deo ideam sibi propriam, & distinctam ab idea formae, & totius compositi.

Ratio est, quia Deus non habet propriam ideam, nisi respectu eorum, quae sunt per se factibilia: materia autem prima, cum non habeat propriam existentiam, ut dicit S. Thomas hic art. 3. in resp. ad 3. & docent nostri Thomistae in Philosophia; non habet etiam proprium fieri, nec potest terminare propriam actionem. Unde D. Augustinus dicit, materiam in umbra formae esse creatam, & D. Thomas loco jam citato, *sine forma* (inquit) *habet quidem materia ideam in Deo, non tamen aliam ab idea compositi: nam materia secundum se, neque esse habet, neque cognoscibilis est.* Unde quando quaest. 3. de verit. art. 1. dicit, quod si largè accipiamus ideam, pro similitudine, vel ratione, nihil prohibet materiae primae etiam secundum se ideam esse. Per se secundum se, non intelligit ipsam materiae entitatem, ut praescindit ab ordine ad formam; sed ut à forma distinguitur, & includit ordinem ad illam: sub qua ratione, materia habet propriam rationem, & cognoscibilitatem, distinctam à ratione, & cognoscibilitate formae; licet ab ea dependentem, & includentem ordinem, & habitudinem ad illam. Quare immeritò dicit Cajetanus, D. Thomam hic retractasse quod in quaestionibus disputatis docuerat.

70. Dico quarto, Deus non habet ideam mali, peccati, & privationum. Ita D. Thomas hic art. 3. ad 11. ubi ait, *Malum non habet in Deo*

A *ideam, neque secundum quod idea est exemplar, neque secundum quod est ratio &c.* De quo etiam videri potest quaest. 3. de verit. art. 4.

Ratio etià id suadet: Deus enim non habet ideam, nisi eorum quae pertinent ad ejus artem, vel scientiam practicae; & quae sunt ab illo factibilia, & per se cognoscibilia: Sed mala, privationes, & peccata, non pertinent ad scientiam Dei practicae, vel ad ejus artem; neque sunt per se cognoscibilia, sed tantum ratione formae quae privant: Ergo Deus non habet ideam mali, peccati, & privationum.

Dico quinto: Deus non habet propriam ideam formarum corruptibilium. Ita D. Thomas quaest. 3. de verit. art. 5. his verbis. *Idea proprie dicta respicit rem secundum quod est producibilis in esse; materia autem non potest exire in esse sine forma, nec è converso: unde propria idea non respondet materiae tantum, nec formae tantum, sed composito toti responderet una idea, quae est factiva totius, & quantum ad formam, & quantum ad materiam.*

Quibus verbis docuit, & probavit nostram conclusionem, quae confirmari potest, ex eo quod artifex, per ideam, & formam domus potest & totam domum, & quamlibet partem seorsim efficere: Ergo & Deus per ideam, & formam totius compositi, illud, & omnes ejus partes formare. Ex quo sequitur, quod Deus non habeat propriam, & distinctam ideam proprietatum: quia illae inseparabiliter comitantur subiectum, & simul fiunt cum eo, ac resultant per eandem actionem, quae producit essentia. Ita Sanctus Thomas hic art. 3. ad 4. Quantum verò ad accidentia quae superveniunt subiecto, ibidem docet speciale ideam habere: *Artifex enim* (inquit) *per formam domus, facit omnia accidentia: quae à principio concomitantur domum, sed ea quae superveniunt domui jam factae, ut picturae, vel aliquid aliud, facit per aliquam aliam formam.*

Dico ultimo, Non solum species rerum creatarum, sed etiam omnia singularia, habere propriam in Deo ideam. Est contra Platonem, qui ut refert S. Thomas, loco ultimo citato, dicebat singularia non habere aliam ideam, quam ideam speciei: eo quod intentio naturae consistat in speciebus, nec particularia producat, nisi ut in eis species salventur; & quia illa etiam mutabilia, & corruptibilia sunt: *Fluunt enim haec* (inquit ille apud Senecam) *& assidua diminutione, atque adjectione sunt. Nemo nostrum idem est in senectute, qui fuit juvenis. Nemo est mane, qui fuit pridie. Corpora nostra rapiuntur, fluminum more. Quidquid vides currit cum tempore. Nihil ex iis quae videmus manet. Ego ipse, dum loquor mutari ista, mutatus sum.* Oppositum tamen docet S. Doctor loco citato: quia providentia divina, non solum se extendit ad species, sed etiam ad singularia. Addo quod, Deus habet propriam ideam eorum quae sunt per se producibilia: singularia autem, cum per se subsistant, & existant, per se producuntur; ejus enim est fieri, cujus est esse: è contra verò species, cum non subsistant, nec existant, nisi in individuis, non producuntur per se, sed tantum ratione singularium.

Quæres ad complementum hujus disputationis, quanam sit propria causalitas ideae seu exemplaris? Respondeo propriam ideae causalitatem, non esse effectivam, aut finalem, sed formalem extrinsecam.

Quæres ad complementum hujus disputationis, quanam sit propria causalitas ideae seu exemplaris?

Respondeo propriam ideae causalitatem, non esse effectivam, aut finalem, sed formalem extrinsecam.

Probatur ex definitione ideæ supra exposita. Idea est forma, quam aliquid imitatur, vel ad quam respiciens artifex operatur: Ergo propria causalitas ideæ, erit ex passiva sui imitatione, conferre effectui speciem. Unde sicut forma naturalis, ex sua propria ratione, habet rationem causæ formalis intrinsecæ, in quantum per sui communicationem constituit totum compositum, & illud determinat ad certam speciem; ita etiam propria causalitas ideæ, erit formalis, non quidem intrinsecæ, sed extrinsecæ: in quantum ut objecta menti artificis, & per passivam sui imitationem, determinat agens ad producendum effectum talis speciei. Licet etiam ex consequenti, & minus principaliter, habeat quodammodo rationem causæ efficientis; quatenus artifex opera-

tur per illam, tanquam per formam intellectualem; & etiam finalis, in quantum bonitas & perfectio exemplaris, per intellectum artificis apprehensa, movet ipsum, ad hoc ut formet artefactum illi simile.

Hæc accipe (studiose Lector) & aquas divinæ sapientiæ, quas ex purissimis ac limpidissimis utriusque S. Doctoris, Augustini & Thomæ, fontibus, tibi largè in hoc Tractatu propinavimus, paululum degulta; donec in sequentibus, celeberris hujus temporis controversias, quæ tantæ animi contentione agitantur, juxta illorum Sanctorum Doctorum mentem, resolvamus: hos enim gratia suos elegit præcones, seu Christus suæ gratiæ fidelissimos interpretes, & clarissimas tubas, quarum sonus in omnè terrarum orbem exivit.

TRACTATUS QUARTUS DE VOLUNTATE DEI, ejusque Providentia.

Ad quæstionem 19. Divi Thomæ, & tres sequentes.

PRÆFATIO.

ROSE QUIMVR hac Tractatione de Divina Voluntate gravissimas Theologiæ difficultates, quibus adhuc Scholæ perstreperunt, & gravi interdum vulnere charitas leditur, quarum superiori Tomo, & Dissertationibus de scientia Dei, fundamenta jecimus. Præter cætera Scholæ nostræ placita, quibus forsitan ex nostris commentariis nonnihil lucis accedet, D. Augustini & S. Thomæ vindicias contra Molinam & Iansenium suscipio, quibuscum nihil nobis commune esse, sed ab utrisque æquo spatio recedere, ita compertum facio, & certis argumentis demonstro, ut planè nihil dubius asseruerim, eos qui Molinæ Antesignani vexilla sequuntur, etsi ab iis, Iansenius ultima quæque passus fuerit, propius tamen à Iansenio abesse. Atque ut hîc etiam specimen aliquod dem eorum quæ fusiùs & majori otio infra pertractantur, nemo est nisi rerum Theologicarum rudis, & qui non ultra videat quàm habeat oculos, ut cum Tertulliano loquar, qui eas omnes disceptationes quæ ferrent, dubitet ab uno principio deduci, quod Scholæ omnis Thomistarum summa consensione pernegat; cæteris nedum probatur, sed maximum etiam presidium est, quo sese in tuto positos esse arbitrantur. Hoc unum omnibus principium commune est, Gratiam per se efficacem libertatis indifferentiæ exitialem esse, nec posse nisi alterius temperamento aut jacturâ conciliari. Hinc Molina & Iansenius in diversas & oppositas aded sententias abierunt, ut illud usurpare possint: Si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo, si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam. Alteri enim visum est, gratiæ vim extenuandam esse & temperandam, ne libertatem, ut ita dixerim, frangeret, quam pene vitream facit, aded vis omnis impatientem putat. Alteri contra visum est, laxandam & veluti dilatandam libertatem in spontaneitatem, ut vim omnem gratiæ, quanta sit, ferat. Verum suis solum consecutionibus, infinitis penè intervallis separantur, sed eodem principio juncti sunt. Quid verò eorum commune cum Thomistis? planè nihil; & consecutioni-